

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2022

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 8.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**GO SWAYA TEKATLHAOLOGANYO**

- Ka lebaka la go re nepo e lebišitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa.
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba Ke a dumela/Ga ke dumele. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo e thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo.
- Amogela mebolelwana.

POTŠIŠO YA 1

1.1	1.1.1	(a) 'Ba lle puku'.	
		(b) 'Ba neela moya'.	(2)
	1.1.2	• Ba thušitše bana ba bantši go tšwetša dithuto tša bona pele. • Ba išitše bana ba bona yunibesithi. • Bobedi ba lle puku/ ba rutegile. (TŠE PEDI fela)	(2)
	1.1.3	Mahlatse o ile a hlokomela le go šala morago dikeletšo tša ramolao tša go hlokomela thuto mola Khutšo a ile a hlokomologa maele ao a iphelela bophelo bja gagwe.	(2)
	1.1.4	Khutšo o sentše tšhelete ka go reka difatanaga tše dintši le mabjala. Mahlatse le baagišane ba lekile go eletša Khutšo fela a se ke a ba theeletša.	(2)
	1.1.5	• Khutšo o be a rekela bagwera ba gagwe dino le diokobatši. • Khutšo o be a lefela bagwera marobalo le dijo ntle le go mmušetša tšhelete ya gagwe. • O be a direla bagwera meletlo ya matswalo ntle le go ntšha pene. (TŠE PEDI fela)	(2)
	1.1.6	Balekwa ba tla fa dikarabo tša maleba.
Mohlala: • Khutšo a ka ipolaya. • Khutšo a ka hlakana bjaša.	(2)

- 1.1.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Gore a tšee sephetho sa maleba mabapi le tšhomišo ya tšhelete.
 - Gore a tšee dikeletšo. (2)
- 1.1.8 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Batho ba swanetše go babalela tšhelete le go e šomiša ka tsela ya maleba.
- Khutšo ge nkabe a se ke a bapala ka tšhelete nkabe a phela gabotse. (2)
- 1.1.9 Balekwa ba tla fa dikgopolo tša go fapana.
Mohlala:
- Ke be ke tla tšea maele a ramolao a go holofela thuto ka go tseba gore e tla nthuša ka moso.
 - Ke be ke tla šomiša tšhelete ye go thoma kgwebo.
 - Ke be nka se ikgweranye le diokobatši.
(TŠE PEDI fela) (2)
- 1.1.10 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a kwelobohloko/manyami
- Ke kwela Khutšo bohloko ka gore o bapetše ka lehumo la batswadi ba gagwe bjale o a hlaka.
Goba
- Maikutlo a pefelo
- Ke befedišwa ke gore Khutšo o feditše tšhelete le bagwera bjalo o dumela dikeletšo eupša mathomong a be a sa di tšee.
Goba
- Maikutlo a lethabo
- Ke thabišwa ke gore Mahlatse o tšere dikeletšo tša ramolao le moeletši wa tša mašeleng gomme o atlegile/Ke thabišwa ke gore Khutšo o lemoga diphošo tša gagwe gomme o a fetoga. (2)
- 1.2 1.2.1
- FOREIMI YA A: Bafsa ba boipshinong.
 - FOREIMI YA B: Lesogana le topa dilo ka gare ga setšheladitlakala. (2)
- 1.2.2 SETŠWELETŠWENG SA A TEMANENG YA 3 go bolelwa ka thaka ye tshese ye e bego e tlala lapeng la boKhutšo e enwa mabjala le go bina mola SETŠWELETŠWENG SA B FOREIMING YA A go bonala bafsa ba bina ebile ba enwa mabjala. (2)
- 1.2.3 O topa dilo tšeo di lahletšwego ka gare ga setšheladitlakala/O apere diaparo tša go kgeiga. (1)
- 1.2.4 C/Dintwa (1)

- 1.2.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
- Lesogana le ka fiwa dijo le dinyakwa tše dingwe.
 - A ka fiwa mošomo gore a be le letseno. (2)

- 1.2.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Aowa,
- Ka mmimo fela go se na bjala batho ba ka kgona go ithabiša.
 - Go ka laletšwa borametlae go thabiša batho.
 - Batho ba ka ithabiša ka go bapala dipapadi tša mehutahuta. (TŠE PEDI fela) (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Mokgwa wa go swaya kakaretšo:****Kabo ya meputso:**

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše di tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)

P = Polelo = (3)

Palomoka ya meputso: [10]

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1 – 3
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4 – 5
- Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6 – 7.

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalollotše dintlha:

- 0 ge a ngwalollotše dintlha tše 6 – 7
- Moputso o 1 ge a ngwalollotše dintlha tše 4 – 5
- Meputso ye 2 ge a ngwalollotše dintlha tše 2 – 3

ELA HLOKO:**Palo ya mantšu:**

- Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.
- Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

Mohlala wa karabo:

Bathekgi ba ka gomiša thekgo ya bona dikhamphaneng ge tshedimošo ya bona e ka phatlalatšwa. Dikhamphane di ka lahlegelwa ke tšhelete ye ntši ge di ka išwa dikgorongtshoko. Dikhamphane di ka feleletša di hloka seriti ka ge bareki ba tla di bolela gampe. Setšhaba se ka se sa tshepa dikhamphane. Dikhamphane di ka iletšwa go tšwela pele ka kgwebo. Bengdikhamphane ba ka išwa kgolegong tekano ya megwaga ye lesome. Dikhamphane di ka senyega maina.

DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTSU A MOLEKWA
1. Dikhamphane di ka lahlegelwa ke bathekgi ge di ka phatlalatša tshedimošo ya batho ntle le tumelelo ya bona.	1.	Bathekgi ba ka gomiša thekgo ya bona dikhamphaneng ge tshedimošo ya bona e ka phatlalatšwa.
2. Dikhamphane di ka loba tšhelete ye ntši ka ge batho ba ka di iša dikgorongtsheko mo di ka fetšago di otlwa dimilione tša diranta.	2.	Dikhamphane di ka lahlegelwa ke tšhelete ye ntši ka ge di ka išwa dikgorongtsheko.
3. Seriti sa tšona se ka fefoga ka ge bathekgi ba tla be ba sa di bolele gabotse.	3.	Dikhamphane di ka feleletša di hloka seriti ka ge bathekgi ba tla di bolela gampe.
4. Setšhaba se ka feleletša se hloka tshepo go tšona.	4.	Setšhaba se ka se sa tshepa dikhamphane.
5. Dikhamphane di ka tšeelwa mangwalo a kgwebo gomme tša lahlegelwa ke letseno.	5.	Dikhamphane di ka iletšwa go tšwela pele ka kgwebo.
6. Bengdikhamphane ba ka feleletša ba rometšwe ntlwanaswiswi mengwaga ye lesome.	6.	Bengdikhamphane ba ka išwa kgolegong tekano ya megwaga ye lesome.
7. Maina a tšona a tla tšhilafala gomme tša hloka bathekgi.	7.	Dikhamphane di ka senyega maina.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**GO SWAYA KAROLO YA C**

- Mopeleto:
 - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošetšego, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalošo ya lentšu.
 - Ge karabo e le lefoko le le feletšego, o tlo lahlegelwa ke meputso ya mopeleto ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona.
 - Go šomišwe maswaodikga a maleba ge go arabja potšišo ya khutsufatšo.
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka mafoko ao a feletšego/go ya ka taelo.
- Mo molekwa a kgethago karabo ya maleba go amogelwe tlhaka goba karabo yeo e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 B/Bašomi (1)
- 3.2 'Reka para tše pedi fela, o hwetše e tee mahala!' (1)
- 3.3
- Mpša ye bogale
 - Dieta tša mošomo. (2)
- 3.4
- Go goga šedi ya bareki
 - Go tsebagatša leina la sebapatšwa. (2)
- 3.5 Bova, yeo e lego mpša ye bogale, e šireletša mong wa yona mola dieta tše di nago le bogato bja go swarelela fase di šireletša bašomi. (2)
- 3.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ee,
- A gatelela mohola wa sebapatšwa.
 - A dira gore bareki ba se lebale sebapatšwa. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 A/Mokgopedi (1)
- 4.2 4.2.1 O a tšea/amoga
- 4.2.2 Kefana/mongatsana (2)
- 4.3 Bahloki ba swanetše go hlokomelwa. (1)

- 4.4 Mosadi o ngotile molomo go laetša gore ga a bolele mola le sebopego sa PUDULA YA 1 se laetša gore ga a bolele o a nagana. (2)
- 4.5
- Ke marega/go a tonya
 - Ba apere diaparo tše borutho
- (2)
- 4.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a lethabo
- Seboledi se thabišitšwe ke mosadi yo a se fago dijo.
 - Seboledi se thabetše dijo tše se di fiwago.
(E TEE fela)
- (2)
[10]

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Lehono - le laetša nako yeo ditiragalo tša go apara diaparo tša fešene di diregago ka yona/ Barutwaneng – le laetša lefelo le boganka bo diregago go lona. (2)
- 5.2
- Lešala 'tšona' le hlaola leina 'diaparo'.
 - Lešala 'bona' le ema legatong la leina 'barutwana'.
- (2)
- 5.3 Mafoko a maleba a tla amogelwa.
Mohlala:
Mogwera wa ka o na le **tseba** ge ke tšwelela gabotse dithutong.
Lehlalošetšagotee - mona/lehufa (2)
- 5.4 Modirišopego.
Modirišokgonego - Diaparo tša sekolo di ka bolokela batswadi tšhelete. (2)
- 5.5 Go hlaloša gore modiro o dirwa ke sediri ebile o wela godimo ga sona. (2)
[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70